

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

КАРАР

14.04.2026

п.г.т.Алексеевское

№ 140

**Алексеевск муниципаль районы
Башкарма комитетының 07.06.2021 ел,
№192 «Татарстан Республикасы
Алексеевск муниципаль районы
территориясендә мемориаль такталар
һәм башка истәлекле билгеләр
урнаштыру тәртибе турында»
карарына үзгәрешләр кергү хакында**

Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районы территориясендә һәйкәлләр, мемориаль такталар һәм башка истәлекле билгеләр урнаштыру өлкәсендә бердәм сәясәтне гамәлгә ашыру, аларны урнаштыру һәм саклауны тәэмин итү турында карарлар кабул итү тәртибен билгеләү максатында, «Ватанны саклаганда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерү турында» 1993 елның 14 гыйнварындагы 4292-І номерлы Россия Федерациясе законына, Россия Федерациясе Президентының 2010 елның 7 сентябрэндәге 1099 номерлы Указы белән расланган Россия Федерациясе дәүләт бүләкләре турындагы Нигезләмәнең 8.1 пункты таләпләренә һәм Ватанны саклаучылар, шул исәптән һәлак булган (вафат булган) махсус хәрби операциядә катнашучылар истәлеген мәңгеләштерү буенча бердәм тәкъдимнәргә таянып (РФ Хөкүмәте тарафыннан 30.08.2025 №МД-П4-32257 расланган) һәм кадрлар үзгәрешләренә бәйле рәвештә

каrar бирәм:

1. Алексеевск муниципаль районы Башкарма комитетының 07.06.2021 ел, №192 «Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районы территориясендә мемориаль такталар һәм башка истәлекле билгеләр урнаштыру тәртибе турында» карарына 1 нче кушымтага үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертергә, аны яңа редакциядә бәян итәргә (1 нче кушымта).

2. Алексеевск муниципаль районы Башкарма комитетының 07.06.2021 ел, №192 «Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районы территориясендә мемориаль такталар һәм башка истәлекле билгеләр урнаштыру тәртибе турында» карарына 2 нче кушымтаны яңа редакциядә (2 нче кушымта) бәян итәргә.

3. Авыл жирлекләре башлыкларына жирлек территориясендә мемориаль такта яисә башка истәлекле билге куелганнан соң 3 көн эчендә район реестрына

кертү өчен «Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районының В.И. Абрамов исемендәге Туган як музей» МБУга тиешле мәгълүматны житкерүне тәкъдим итәргә.

4. Әлеге карарны Интернет челтәрендәге Алексеевск муниципаль районы сайтында һәм Татарстан Республикасының рәсми хокукый мәгълүмат порталында бастырып чыгарырга.

5. Әлеге карарның үтәлешен тикшереп торуну Алексеевск муниципаль районы Башкарма комитеты житәкчесенең социаль мәсьәләләр буенча урынбасары Е.А. Хәмзинага йөкләргә.

Башкарма комитет
Житәкчесе

О.Н. Леденцов

Татарстан Республикасы
Алексеевск муниципаль районы
Башкарма комитетының
14.04.2026 ел, № 140
карарына 1 нче кушымта

Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районы территориясендә мемориаль такталар һәм башка истәлекле билгеләр турында НИГЕЗЛӘМӘ

1. Гомуми нигезләмәләр

1. Әлеге Нигезләмә ачыккый:

- Ватанны саклаучылар, шул исәптән махсус хәрби операциядә һәлак булган (вафат булган) катнашучылар, Алексеевск муниципаль районы, Татарстан Республикасы, Россия Федерациясе тарихындагы күренекле вакыйгалар, шулай ук эшчәнлекләре өлкәсендәге казанышлары һәм өлешләре районга, республикага һәм Ватанга зур файда китергән шәхесләр истәлеген мәңгеләштерү турында карарлар кабул итү өчен нигез булып торган критерийларын;

- урнаштыру турында карарлар кабул итү тәртибен,

- муниципаль берәмлек территориясендә һәйкәлләр, мемориаль такталар һәм башка истәлекле билгеләр кую тәртибе һәм шартларын;

- югалган һәйкәлләрне, мемориаль такталарны эзерләү һәм урнаштыру, шулай ук ремонтлау, реставрацияләү һәм торгызу эшләрен финанслау тәртибен;

- һәйкәлләрне, мемориаль такталарны һәм башка истәлекле билгеләрне исәпкә алу тәртибен, аларны эстетик рәвештә саклау һәм саклау бурычларын.

1.2. Әлеге Нигезләмәдә түбәндәге төшенчәләр кулланыла:

1.2.1. Һәйкәл (истәлекле билге) – кабул итү өлкәсе чикләнгән локаль объект, кешеләрне, вакыйгаларны, объектларны, истәлекле урынны, тарихи фактны мәңгеләштерү өчен билгеләнгән корылма. Һәйкәлләрнең иң киң таралган төрләре: скульптура төркеме, сын, стела, бюст, триумфаль арка, колонна,obelisk, мемориаль такта һ. б. Архитектура планында һәйкәлләр киңлекне оештыралар, майданның яки башка ижтимагый киңлекнең визуаль үзәге ролен үтиләп.

1.2.2. Мемориаль такта - рельеф композициясе рәвешендәге истәлекле билге, нинди дә булса зат яки вакыйга турында истәлекне мәңгеләштерүче текстлы плитә (кайвакыт сурәт белән); гадәттә әлеге зат яки вакыйга белән бәйле бина (корылма) фасадына куела һәм күренекле граждандан һәм (яки) тарихи вакыйга, истәлекле урын, тарихи факт турында текст формасындагы мәгълүматны мөмкин булган тематик сурәт белән үз эченә ала.

1.2.3. Башка истәлекле билгеләр-тарихи вакыйга турында мәгълүмат бирүче яисә сакланмаган биналарның һәм тарихи, мәдәни яки архитектура ядкәрләре булган башка объектларның урнашкан урыннарын күрсәтүче, яисә урамнарның исемнәрен, шулай ук исемнәрен үзгәртүгә дучар булган урамнарның тарихын аңлатучы мәгълүмат такталары (табличкалар)

1.3. Истәлекле билгеләр кую Ватанны саклаучылар, шул исәптән махсус хәрби операциядә һәлак булган (вафат булган) катнашучылар, күренекле тарихи

вакыйгалар, истәлекле урыннар һәм тарихи фактлар, шулай ук гражданнар истәлеген мәңгеләштерү формаларының берсе булып тора.

1.4. Әлеге Нигезләмә биналарның фасадларын һәм интерьерларын бизәү ечен кулланыла торган декоратив-гамәли һәм бакча-парк сәнгате объектларын, архитектура элементларын урнаштыруга, зиратлар территориясендә һәйкәлләр урнаштыруга, шулай ук Ватанны саклаганда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерүгә бәйле мөнәсәбәтләргә кагылмый.

2. Әлеге Нигезләмәнең хокукый нигезе

Әлеге Нигезләмәнең хокукый нигезе булып Россия Федерациясе Конституциясе, «Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарих һәм мәдәният ядкарьләре) турында» 2002 елның 25 июнендәге 73-ФЗ номерлы Федераль закон, «Россия Федерациясендә жирләр үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон, «Ватанны саклаганда һәлак булганнарның истәлеген мәңгеләштерү турында» 1993 елның 14 гыйнварындагы 4292-І номерлы Россия Федерациясе Законы, Россия Федерациясе дәүләт бүләкләре турындагы Нигезләмәнең 8.1 пункты таләпләре, Россия Федерациясе Президентының 2010 елның 7 сентябрдәге 1099 номерлы Указы белән расланган «Ватанны саклаучылар, шул исәптән махсус хәрби операциядә һәлак булган (вафат булган) катнашучылар истәлеген мәңгеләштерү буенча бердәм тәкъдимнәр» (РФ Хөкүмәте тарафыннан 30.08.2025 № МД-П4-32257 расланган), Россия Федерациясенең һәм Татарстан Республикасының башка норматив хокукый актлары, Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районы Уставы тора.

3. Ватанны саклаучылар истәлеген мәңгеләштерүнең төп формалары

- Ватанны саклаганда һәлак булганнарның мәетләрен жирләү һәм яңадан жирләү, хәрби каберлекләргә саклау һәм төзекләндерү, Ватанны саклаганда һәлак булганнарның жирләү өчен башка урыннарны булдыру, саклау һәм төзекләндерү, кабер ташлары, һәйкәлләр, стелалар,obeliskлар, һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерүгә башка мемориаль корылмалар һәм объектлар урнаштыру;

- Ватанны саклаганда һәлак булганнарның батырлыклары белән тарихи бәйләнгән аерым территорияләргә саклап калу һәм төзекләндерү;

- билгесез хәрби каберлекләргә һәм жирләнмәгән калдыкларны ачыклауга, Ватанны саклаганда һәлак булганнарның һәм хәбәрсез югалганнарның исемнәрен билгеләүгә, аларның исемнәрен һәм алар турындагы башка мәгълүматларны Хәтер китапларына һәм тиешле мәгълүмат системаларына кертүгә юнәлдерелгән эзләрне үткәрү;

- мемориаль музейлар төзү һәм сугыш хәрәкәтләре урыннарында истәлекле билгеләр төзү;

- Ватанны саклаганда һәлак булганнар турында массакүләм мәгълүмат чараларында һәм «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә материаллар бастырып чыгару, аларның батырлыкларына багышланган сәнгать һәм әдәбият әсәрләргә булдыру, күргәзмәләр оештыру;

- урамнарға һәм мәйданнарға, географик объектларға, оешмаларға, шул исәптән мәгариф оешмаларына, учреждениеләргә, хәрби частьләргә һәм берләшмәләргә, корабльләргә һәм судноларға Ватанны саклаганда һәлак булганнарның исемнәрен бирү;

- Ватанны саклаганда һәлак булганнарның исемнәрен хәрби частьләр, хәрби һөнәри белем бирү оешмалары һәм югары белем бирү хәрби белем бирү оешмалары шәхси составы исемлекләренә мәңгелеккә кертү;

- Ватанны саклаганда һәлак булганнарның исемнәрен мәңгеләштерүче истәлекле даталар билгеләү.

Дәүләт хакимияте органнары һәм жирле үзидарә органнары, ижтимагый-дәүләт берләшмәләре, ижтимагый берләшмәләр карары белән Ватанны саклаучылар истәлеген мәңгеләштерү буенча башка чаралар да гамәлгә ашырылырга мөмкин.

4. Ватанны саклаучылар истәлеген мәңгеләштерү чараларын гамәлгә ашыру кагыйдәләре һәм үрнәк формалары

4.1. Ватанны саклаучылар истәлеген мәңгеләштерү рәвешләрендә каралган чараларны уздыру:

- хәрби каберлекләргә саклау һәм төзекләндерү, шулай ук Ватанны саклаучыларның батырлыклары белән тарихи бәйлә аерым территорияләргә (мемориаль зоналарны) төзекләндерү; алар төзелгәннән һәм дәүләт исәбенә куелганнан соң даими үткәрелә;

- билгесез хәрби каберлекләргә һәм Ватанны саклаучылар турында белешмәләргә ачыклауга юнәлдерелгән эзләү эшен башкару (мондый эшнә башкаруга вәкаләтле органнар һәм оешмалар белән даими рәвештә үткәрелә);

- Ватанны саклаучыларның батырлыкларына багышланган күргәзмәләр, экспозицияләр булдыру (даими нигездә муниципаль берәмлек һәм Россия Федерациясә өчен тарихи әһәмияткә ия бәйрәм һәм тантаналы чаралар көннәрендә үткәрелә);

- массакүләм мәгълүмат чараларында, «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә Ватанны саклаучылар турында материаллар бастырып чыгару, аларның батырлыкларына багышланган сәнгать һәм әдәбият әсәрләргә булдыру (сайтлар, электрон Хәтер китаплары, муниципаль берәмлекләр тарафыннан булдырыла торган башка мәгълүмат ресурслары булдыру рәвешендә гамәлгә ашырыла);

- урамнарға, мәйданнарға, мәгариф оешмаларына, китапханәләргә, башка социаль инфраструктура объектларына, географик объектларға, шул исәптән мәгариф оешмаларына, учреждениеләргә Ватанны саклаучыларның атаклы кешеләргә исемнәрен бирү (хәтерне мәңгеләштерүнең күрсәтелгән рәвешенә төрле категорияләргә буенча Ватанны саклаучы бер кешенә истәлеген мәңгеләштерүне кабатламыйча үткәрелә);

- Ватанны саклаучыларның тормышы һәм эшчәнлегә белән бәйлә биналарда һәм корылмаларда истәлекле билгеләр һәм такталар кую (Ватанны саклаучыга (Ватанны саклаучылар төркеменә) бердән артык билгә түгел).

4.2. Мемориаль такталарны проектлау, төзү, урнаштыру һәм техник яктан тээмин итү үтенечнамә бирүче оешмалар яисә гражданнар тарафыннан үз акчалары һәм (яисә) жәлеп ителгән акчалар хисабына гамәлгә ашырыла.

4.3. Һәлак булган хәрбиләрнең кабер ташларындагы язуларда Россия Федерациясе Герое исемен (булган очракта) күрсәтергә, шулай ук Ватанны саклаганда батырлыклары өчен алынган дәүләт бүләкләрен күрсәтергә киңәш ителә. Дәүләт бүләкләре булмаганда Ватанны саклагандагы батырлыклары өчен алынган ведомство бүләкләре күрсәтелергә мөмкин. Һәлак булган хәрби хезмәткәр гвардия частьларында хәрби хезмәт үткән очракта, аның кабер ташларында һәм аңа багышланган мемориаль такталарда «Гвардия» билгесе сурәтләнә. Кабер ташларына һәм һәйкәлләргә дәүләт (ведомство) бүләкләрен һәм «Гвардия» тамгасын урнаштыру тәртибе һәм формасы тиешле орган акты белән билгеләнә.

4.4. Ижтимагый биналарга (шул исәптән мәгариф оешмаларына) мемориаль такталар урнаштырганда төп материал итеп алтын төстәгә язулар төшерелгән ак төстәгә мәрмәр яки гранит кулланырга киңәш ителә.

4.5. Россия Федерациясенең һәр субъектында һәм муниципаль берәмлектә Ватанны саклаучылар - махсус хәрби операциядә катнашучылар истәлегенә музей булдыру тәкъдим ителә, ул махсус хәрби операциядә катнашучылар истәлеген берләштерүче урын булачак. Анда урнаштырылган материаллар һәм мәгълүмат конфликтның барлыкка килү мәсьәләләрен, аның төп сәбәпләрен ачучы бүлекләрен үз эченә алуы, Ватанны саклаучылар жылкәсенә яткан сынауларның бөтен авырлыгын чагылдыруы максатка ярашлы.

4.6. Төзекләндерү программалары кысаларында скверларны төзекләндерү, алга таба махсус хәрби операциядә катнашучыларга багышланган һәйкәлләр урнаштыру тәкъдим ителә. Беренче этапта конкрет торак пункттан һәлак булганнарның фамилияләрен, исемнәрен һәм аталарының исемнәрен (булган очракта) торак пунктлардагы махсус Батырлык Такталарына урнаштырырга мөмкин (Мактаулы гражданнарны урнаштыруга охшаш), алга таба Батырлык такталарын музейларга тапшырырга яки һәлак булганнар исемлеген тулыландырырга мөмкин.

4.7. Һәр муниципаль берәмлектә хәтер китапларын (шул исәптән электроннарын да) төзү, аларны төзүгә мәгариф оешмаларының жирле укучыларын жәлеп итү тәкъдим ителә.

5. Хәтерне мәңгеләштерү турында карарлар кабул итү критерийлары

5.1. Хәтерне мәңгеләштерү турында карарлар кабул итү критерийлары булып тора:

- сугыш хәрәкәтләре барышында, башка сугышчан бурычларны үтәгәндә яисә Ватанны саклау буенча хезмәт бурычларын үтәгәндә һәлак булу;
- башка дәүләтләр территорияләрендә хәрби бурычын үтәгәндә һәлак булу;
- күрсәтелгән нәтижеләрнең кайчан башлануына карамастан, Ватанны саклаганда алган яралардан, контузияләрдән, имгәнүләрдән яисә авырулардан килгән үлем, шулай ук хәрби хәрәкәтләр барышында, башка сугышчан бурычларны үтәгәндә яисә хезмәт бурычларын үтәгәндә хәбәрсез югалу;
- Ватанны саклаучы кылган гамәлнең әһәмияте;

- Ватан алдында казанышлар булу;
- Ватанны саклаучының Россия Федерациясе алдындагы казанышларын тарихи-архив һәм бүләкләү документлары белән раслау;
- туган сугышчан вәзгыять аркасында Ватанны саклаучылар, абруйларын һәм абруен югалтмыйча, Ватаннарына хыянәт итмичә, һәлак булу, әсирлектә үлү;
- Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы, Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районы торак пункты тарихында тарихи вакыйганың, истәлекле урынның, тарихи фактның әһәмияте;
- шәхеснең дәүләт, ижтимагый, сәяси, хәрби, житештерү һәм хужалык эшчәнлегендә, фәндә, техникада, әдәбиятта, сәнгатьтә, мәдәнияттә, спортта рәсми танылган казанышлары булу, эшчәнлекнең билгеле бер өлкәсенә аерым өлеш керткән өчен, Алексеевск муниципаль районына, Татарстан Республикасына, Россия Федерациясенә озак вакытлы файда китергән өчен.

Россияне саклаганда һәлак булган чит ил гражданнына да искә алу бирелә.

Моннан тыш, Ватанны саклауда аерылып торган берләшмәләрнең, оешма һәм учреждениеләрнең хәтерә мәңгеләштерелә, шулай ук Ватаныбыз халыкларының батырлык, фидакарлык һәм ныклык символы буларак тарихка кереп калган сугышчан хәрәкәт урыннары мәңгеләштерелә.

5.2. Мемориаль такта яисә башка истәлекле билге кую турындагы мәсьәләне хәл иткәндә Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районы территориясендә Ватанны саклаучылар, шул исәптән һәлак булган (вафат булган) махсус хәрби операциядә катнашучылар, әлеге тарихи вакыйга, истәлекле урын, тарихи факт яисә граждан истәлеген мәңгеләштерүнең башка формалары булу-булмавы исәпкә алына.

5.3. Күренекле шәхес яки вакыйга истәлегенә бер торак пункт эчендә бары тик бер генә мемориаль корылма урнаштырыла.

5.4. Әгәр шәхеснең хәтерә башка формаларда мәңгеләштерелгән булса (учреждениегә мәңгеләштерелүче зат исәмен бирү, аның хөрмәтенә урам, сквер, һәйкәл, бюст кую) мемориаль корылмалар билгеләнми.

5.5. Ватан Геройлары (Советлар Союзы Геройлары, Россия Федерациясе Геройлары, Социалистик Хезмәт Геройлары, Россия Федерациясе Хезмәт Геройлары. Дан орденының тулы кавалерлары. Хезмәт Даны орденының тулы кавалерлары) «Ватан Геройлары» Идел бие федераль округы проекты кысаларында мәңгеләштерелә.

5.6. Тамаша-массакуләм билгеләнәштәге биналарда (театр, кинотеатр, музей, сәнгать галереяләре) мемориаль такталар куелмый.

6. Мемориаль такталар һәм башка истәлекле билгеләр кую инициативасы

6.1. Мемориаль такталар һәм башка истәлекле билгеләр кую турындагы инициатива дәүләт хакимияте органнарына, Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районы Башлыгына, кимендә 5 кешедән торган депутатлар төркеменә, Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районы Башкарма комитетына, Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районы территориясендә үз эшчәнлеген гәмәлгә ашыручы дәүләт, ижтимагый-дәүләт (ижтимагый)

берләшмәләренә һәм оешмаларына, шулай ук гражданның (алга таба - инициатор) карый.

6.2. Мемориаль такта яисә башка истәлекле билге кую турындагы мәсьәләне карау өчен инициатор тарафыннан Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районы Башкарма комитеты каршындагы комиссиягә инициаторлар тарафыннан түбәндәге документлар тапшырыла:

1) инициаторның (гражданның, оешманың) үз эченә алган үтенечнамәсе үз эченә алган:

- Ватанны саклаучы, шул исәптән махсус хәрби операциядә һәлак булган (вафат булган) катнашучы турында мәгълүмат; мәңгеләштерүгә тәкъдим ителә торган тарихи вакыйга, истәлекле урын, тарихи факт яки затның казанышлары турында мәгълүматлар;

- мемориаль такта яисә башка истәлекле билге кую өчен тәкъдим ителгән урынны нигезләү һәм мемориаль такта яисә башка истәлекле билге кую өчен тәкъдим ителгән урынның фотографиясен;

2) мәңгеләштерелә торган Ватанны саклаучы турында тарихи яисә тарихи-биографик белешмә; мәңгеләштерүгә тәкъдим ителә торган тарихи вакыйга, истәлекле урын, тарихи факт яисә затның казанышлары турында;

3) хәтерен мәңгеләштерергә тәкъдим ителә торган архив, бүләкләү документларының вакыйганың яисә мәңгеләштерелә торган затның казанышларының дөреслеген раслый торган, шулай ук истәлеген мәңгеләштерергә тәкъдим ителә торган гражданның яшәү чорына караган документ күчәрмәләре

4) мәңгеләштерелә торган затның мәңгеләштерү урынында яшәү чорын күрсәтеп, йорт кенәгәсеннән өзөтмә;

5) мәңгеләштерү формасы буенча тәкъдим һәм мемориаль тактадагы яисә башка истәлекле билгедәге язу тексти турында;

6) мемориаль такта яисә башка истәлекле билге эскизы;

7) эшләргә финанслау турында үтенечнамәче оешманың язма йөкләмәсе;

8) үтенечнамә бирүче гражданның эшләргә финанслау турында язма йөкләмәсе йә финанслауны гамәлгә ашыру мөмкин булмавы турында хәбәрнамә.

9) мемориаль такта яисә башка истәлекле билге урнаштырырга тәкъдим ителә торган бинаның (корылманың, жир кишәрлегенә) милекчесенә яисә күрсәтелгән бинаның (корылманың, жир кишәрлегенә) хужалык алып бару яисә оператив идарә итү хокукында булган затның язма ризалыгы;

Мемориаль такта, башка истәлекле билге кую өчен күпфатирлы йорттагы урыннар милекчеләренә гомуми мөлкәттеннән файдалану кирәк булган очракта, мемориаль такта, истәлекле билге куюга ризалык бирү турында күпфатирлы йорттагы урыннар милекчеләренә гомуми җыелышының беркетмәсе тапшырыла. Күпфатирлы йорттагы урыннар милекчеләренә гомуми җыелышы карары Россия Федерациясә Торак кодексы таләпләре нигезендә кабул ителә.

10) мемориаль такта яисә башка истәлекле билге мәдәни мирас объекттында (тарихи һәм мәдәни ядкарды) урнаштырылган очракта, мәдәни мирас объектларын саклап калу, алардан файдалану, аларны популярлаштыру һәм дәүләт саклавы өлкәсендә дәүләт сәясәтен үткәрү һәм региональ сәясәт эшләү, идарә итү, координацияләү һәм норматив-хокукый җайга салу, дәүләт хезмәтләрен күрсәтү, тикшереп тору функцияләрен гамәлгә ашыручы Татарстан Республикасы дәүләт

хакимиятенең башкарма органы белән язмача килештерү яисә мәдәни мирас объектын саклау зонасында;

11) инициатор үтенечнамәсендә мемориаль такта, истәлекле билге милекчесе буларак күрсәтелгән затның мемориаль тактаны, истәлекле билгене милеккә алу ризалыгын язмача раслау.

7. Мемориаль такталар һәм башка истәлекле билгеләр кую турындагы инициативаны карау

7.1. Мемориаль такталар һәм башка истәлекле билгеләр кую турындагы үтенечнамә кергән көннән бер айдан да соңга калмыйча, әлеге Нигезләмәнең 6.2 пунктында күрсәтелгән документлар белән бергә, Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районында Ватанны саклаучылар, шул исәптән һәлак булган (вафат булган) махсус хәрби операциядә катнашучылар, күренекле вакыйгалар һәм Ватан тарихы эшлеклеләре истәлеген мәңгеләштерү комиссиясе (алга таба - комиссия) тарафыннан карала.

7.2. Комиссия мемориаль такта яисә башка истәлекле билге кую турындагы мәсьәләне караганда аны (аны) куюның күздә тотылган урыны үзенчәлекләре (мемориаль такта яисә башка истәлекле билге куярга тәкъдим ителгән бина фасадының техник торышы, ремонт эшләрен башкару кирәклегә, архитектура, тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен саклау органнары тарафыннан билгеләнә торган таләпләр) исәпкә алынырга тиеш.

7.3. Комиссия тәкъдим ителгән материалларны карый, фикер алыша һәм комиссия әгъзаларының гади күпчелек тавышы белән ачык тавыш бирү юлы белән карар кабул итә.

Үтенечнамәләре карау нәтижәсендә Комиссия түбәндәге карарларның берсен кабул итә:

- үтенечнамәне хупларга һәм үтенечнамәне гамәлгә ашырган өчен жаваллы вазыйфай затларны билгеләргә, хәтерне мәңгеләштерү эшләрен башкару срокларын, тәртибен (чараларда катнашучы кызыксынган органнар һәм оешмалар исемлегә, финанс-икътисадый чыгымнар күләмен билгеләү, эшләре башкару ечен финанс чаралары, көчләр бүлеп бирү һ. б.);

- үтенечнамәләре карауны өстәмә белешмәләр һәм документлар алу зарурлыгына бәйле рәвештә яисә комиссия билгеләгән башка сәбәпләр аркасында комиссия билгеләгән вакытка күчерергә;

- үтенеч белән мөрәжәгать итүче оешмага (гражданга) вакыйга яисә шәхес истәлеген башка формаларда мәңгеләштерүне тәкъдим итәргә (тәкъдим итәргә)

7.4. Комиссия карары Комиссия утырышы беркетмәсе белән рәсмиләштерелә, ул Махсус орган утырышын уздырган көннән алып 5 эш көне эчендә житәкче тарафыннан раслана.

7.5. Карар үз көченә керә һәм Комиссия утырышы беркетмәсе муниципаль берәмлек башлыгы тарафыннан расланганнан соң гына утырыш уздырылган көннән алып 5 эш көне эчендә үтәлүгә кабул ителә.

7.6. Махсус орган утырышы беркетмәсе расланган көннән алып 5 эш көне эчендә үтенечнамә бирүче оешмаларга (гражданнырга) комиссия карарлары турында язмача хәбәрнамәләр жиберелә.

7.7. Комиссия үтенечнамәне хуплаган һәм муниципаль берәмлек Башлыгы утырыш беркетмәсен раслаган очракта, комиссия тәкъдимнәре һәм әлеге Нигезләмәнең 6.2 пункттында күрсәтелгән материаллар Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районы Башкарма комитеты җитәкчесенең социаль мәсьәләләр буенча урынбасарына мемориаль такта яисә башка истәлекле билге кую турында күрсәтмә әзерләү өчен җибәрелә.

7.8. Үтенечнамәне кире кагу турында комиссия карары нигезле булырга һәм баш тартуның сәбәбен (сәбәпләрен) үз эченә алырга тиеш. Үтенечнамә кире кагылган очракта, Комиссия кабул ителгән карар турында Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районы Башлыгына хәбәр итә.

Кабул ителгән карарларны үтәү өчен җаваплы вазыйфай зат:

- аны гамәлгә ашыру эшен оештыра;
- эшләрнең барышын тикшереп тора;
- кызыксынган оешмалар һәм гражданныр белән үзара хезмәттәшлек урнаштыра;
- кирәк булганда, муниципаль берәмлек башлыгы (жирле администрация башлыгы) белән килештереп, чараларны үтәү тәртибен төгәлләштерә һәм Комиссия фикер алышуына тәкъдимнәр кертә;
- озак тора торган материаллардан мемориаль корылмалар (мемориаль такталар, һәйкәлләр, бюстлар, истәлекле билгеләр һ. б.) әзерләү һәм урнаштыру мәсьәләләрен җайга сала;
- муниципаль берәмлек башлыгы, Башкарма комитет җитәкчесе һәм кызыксынган оешмалар белән берлектә тантаналарны, җирлөләрне, мемориаль корылмаларны ачуны әзерли һәм үткәрә яисә үтенеч белән мөрәҗәгать итүче оешмаларга (гражданнырга) аларны үткәрүдә ярдәм күрсәтә.

7.9. Мемориаль такта яисә башка истәлекле билге кую турындагы карарда мемориаль тактаның яисә башка истәлекле билгенең адресы һәм урнаштыру урыны турында белешмәләр, мемориаль тактадагы (истәлекле билгедәге) язу тексты, милекче һәм (яисә) баланс тотучы күрсәтелергә тиеш.

7.10. Мемориаль такта яисә башка истәлекле билге кую турындагы карарның күчәрмәсе мемориаль такталарны һәм башка истәлекле билгеләрне исәпкә алу, шулай ук аларның торышын һәм сакланышын тикшереп тору өчен Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районы Башкарма комитетына һәм «Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районының В.И. Абрамов исемендәге Туган як музей» МБУга җибәрелә.

8. Мемориаль такталарга һәм башка истәлекле билгеләргә куела торган таләпләр

8.1. Мемориаль такталар һәм башка истәлекле билгеләр чыдам материаллардан (мәрмәр, гранит, чуен, бронза һ.б.) ясалырга тиеш.

8.2. Мемориаль такталарда һәм башка истәлекле билгеләрдә урнаштырыла торган текст рус һәм (яисә) татар телләрендә бәян ителергә, кыска формада истәлеген мәңгеләштерергә тәкъдим ителгән тарихи вакыйга, истәлекле урын, тарихи факт, яисә истәлеген мәңгеләштерергә тәкъдим ителгән гражданның эше, казанышлары яисә тормыш (эшчәнлек) чоры турында, фамилиясен, аның исемен, атасының исемен тулысынча күрсәтеп, мәгълүматлар булырга тиеш.

8.3. Мемориаль такталар яки башка истәлекле билгеләр композициясенә, тексттан тыш, мемориаль такта яки истәлекле билге белән бер сәнгать стилиндә эшләнгән портрет сурәтләре, декоратив элементлар, яктырткычлар кертелергә мөмкин. Мемориаль такталар яки башка истәлекле билгеләр композициясендә чәчәкләр салу мөмкинлеге тәэмин ителергә тиеш.

9. Мемориаль такталар һәм башка истәлекле билгеләр урнаштыру һәм ачу кагыйдәләре

9.1. Мемориаль такталар һәм башка истәлекле билгеләр элегрәктә куелмый:

- хәтерә мәңгеләштерелә торган гражданин вафат булуға өч ел;
- хәтер мәңгеләштерелә торган вакыйгадан соң биш ел.

Һәлак булган Ватанны саклаучы истәлегенә мемориаль корылма Россия Федерациясе законнары нигезендә рәсми документлар белән расланган тарихи вакыйгадан яки мәңгеләштерелүче затның вафатыннан соң 2 елдан да иртәрәк төзелми.

9.2. Советлар Союзы Герое, Россия Федерациясе Герое, Социалистик Хезмәт Герое исеменә лаек булган затларга, Дан орденының тулы кавалерларына, Хезмәт Даны орденының тулы кавалерларына, шулай ук «Ватан алдындагы казанышлары өчен» ордены, Батырлык ордены белән бүләкләнгән, «Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районының Мактаулы гражданы» исеменә лаек булган Бөек Ватан сугышында катнашкан затларга мемориаль такта һәм башка истәлекле билге кую сроклары буенча чикләү кагыйдәләре.

9.3. Мемориаль такталар һәм башка истәлекле билгеләр тарихи вакыйгалар, истәлекле урыннар, тарихи фактлар, күренекле гражданның торышы һәм эшчәнлеге белән бәйлә биналар (корылмалар) фасадларына яисә ландшафтның билгеле бер өлешенә яхшы күренә торган урыннарда куела. Биналарның (корылмаларның) фасадларына куела торган мемориаль такталар һәм башка истәлекле билгеләр ике метрдан да ким булмаган биеклектә урнаштырылырга тиеш.

9.4. Тузган, авария хәлендә, сүтелергә тиешле дип танылган биналарның (корылмаларның) фасадларына яисә интерьерларына мемориаль такталар һәм башка истәлекле билгеләр кую рәхсәт ителми.

9.5. Мемориаль такта яисә башка истәлекле билгене рәсми ачу инициатор тарафыннан оештырыла һәм тантаналы шартларда үткәрелә.

10. Мемориаль такталарны һәм башка истәлекле билгеләрне урнаштыру, исәпкә алу, тоту, демонтажлау һәм аларның сакланышын тикшереп тору

10.1. Мемориаль такталарны һәм башка истәлекле билгеләрне проектлау, әзерләү, урнаштыру белән бәйлә эшләрне финанслау:

- дәүләт хакимияте органнары һәм жирле үзидарә органнары инициативасы белән гамәлгә ашырыла торган, тиешле бюджет акчалары һәм (яисә) жәлеп ителгән акчалар исәбеннән башкарыла торган;

- әлеге Нигезлэмәнең 4 статьясындагы 1 өлешендә күрсәтелгән башка затлар инициативасы белән гамәлгә ашырыла торган затлар үз акчалары һәм (яисә) жәлеп ителгән акчалар исәбеннән башкарыла.

10.2. Мемориаль такталарны һәм башка истәлекле билгеләрне карап тоту, реставрацияләү, ремонтлау, вакытында яңарту һәм реставрацияләү алар урнашкан бинага, корылмага хезмәт күрсәтүче оешмалар һәм учреждениеләр тарафыннан, шулай ук мемориаль такталарның һәм башка истәлекле билгеләрнең милекчеләре хисабына башкарыла.

10.3. Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районы территориясендә урнаштырылган мемориаль корылмаларның торышын һәм сакланышын тикшереп торуну Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районы Башкарма комитетының инфраструктура үсеше бүлеге, жирле үзидарә органнары һәм торак фонды сакланышын Россия Федерациясе законнарында билгеләнгән тәртиптә тикшереп торуну тәмин итүче оешмалар гамәлгә ашыра.

10.4. Балансында мемориаль корылмалар булган жирле үзидарә органнары аларны исәпкә алуны, саклауны һәм тиешле хәлдә тотуну тәмин итәләр, шулай ук «Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районының В.И. Абрамов исемендәге Туган як музей» МБУга мәгълүматлар тапшырып, мемориаль корылмаларга инвентаризация үткөрүне кимендә 5 елга бер мәртәбә башкаралар.

10.5. Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районы территориясендә урнаштырылган мемориаль такталарның һәм башка истәлекле билгеләрнең бердәм реестрын алып баруну «Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районының В.И. Абрамов исемендәге Туган як музей» МБУ гамәлгә ашыра.

10.6. Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районы территориясендә билгеләнгән мемориаль такталар һәм башка истәлекле билгеләр реестрын алып бару рәвешен, тәртибен һәм саклау сроклары Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районы Башкарма комитеты тарафыннан раслана

10.7. Мемориаль корылманы, истәлекле билгене сүтү, аларны алыштыру, реконструкцияләү һәм алга таба саклау турында карар аларны төзү (урнаштыру) инициативасы белән чыккан органнар, оешмалар, гражданныр белән килештереп комиссия тарафыннан кабул ителә. Мемориаль такталар, башка истәлекле билгеләр сүтелергә тиеш:

- урнаштыруны рөхсәт итә торган документлар булмаганда;
- бинаны яисә мемориаль тактаны ремонтлаганда һәм реставрацияләгәндә.

10.8. Мемориаль тактаны, әлеге Нигезлэмә таләпләрен бозып куелган башка истәлекле билгене сүтү чыгымнары аны урнаштырган юридик һәм (яисә) физик затларга йөкләнә.

10.9. Мемориаль тактаны яисә фасадына мемориаль такта куелган бинаны ремонтлау һәм реставрацияләү эшләрен башкарырга кирәк булганда, демонтажлау максатлары, датасы һәм чоры турында Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районы Башкарма комитетына мәжбүри алдан хәбәр итеп башкарыла. Ремонт-реставрация эшләре тәмамлангач, мемориаль такта элекке урынына куела.

**Башкарма комитетның
эшләр идарәчесе**

Г.Ә. Йосыпова

Татарстан Республикасы
Алексеевск муниципаль районы
Башкарма комитетының
14.04.2026 ел, № 140
карарына 2 нче кушымта

**Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районында Ватанны
саклаучылар, шул исәптән һәлак булган (вафат булган) махсус хәрби
операциядә катнашучылар, күренекле вакыйгалар һәм Ватан тарихы
эшлеклеләре истәлеген мәңгеләштерү комиссиясе составы**

Леденцов Олег Николаевич	Алексеевск муниципаль районы Башкарма комитеты житәкчесе, рәис
Хәмзина Елена Александровна	Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районы Башкарма комитеты житәкчесенен социаль мәсьәләләр буенча урынбасары, рәис урынбасары, кабул ителгән карарларны үтәү өчен җаваплы вазыйфаи зат
Плотникова Надежда Анатольевна	Алексеевск районында «Защитники Отечества» дәүләт фондының социаль координаторы, сәркатиб
Әгъзалар: Белова Галина Владимировна	Алексеевск муниципаль районы башлыгы урынбасары (киләштерү буенча)
Монина Ирина Юрьевна	Алексеевск муниципаль районы Советы аппараты житәкчесе (киләштерү буенча)
Макаров Владимир Васильевич	Военный комиссар Алексеевского района Республики Татарстан (по согласованию)
Мельников Евгений Николаевич	Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районы Башкарма комитеты житәкчесенен инфраструктура үсеше буенча урынбасары

Свистунова Алёна Михайловна

Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районы Башкарма комитетының мәдәният бүлеге башлыгы

Кладова Ольга Германовна

«Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районының В. И. Абрамов исемендәге Туган як музей» МБУ директоры

Сөләйманова Алинә Радиковна

Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районы Башкарма комитетының архив секторы мөдире

Ахманаева Елена Дмитриевна

«Татмедиа» ААЖ филиалы директоры - Алексеевск районының «Заря», «Таң» газеталарының баш мөхәррире (киләштерү буенча)

Макарихина Елена Степановна

Алексеевск муниципаль районы ветераннарының (пензионерларының) жирле ижтимагый оешмасы рәисе (киләштерү буенча)

**Башкарма комитетның
эшләр идарәчесе**

Г.Ә. Йосыпова